

Cümə axşamı, 28 avqust 1919-cu il, nömrə 262

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Pəncşənbə, 1 zihiccətül-haram sənə 1337. 28 ağustos 1919 sənə.

Türk və islamliğa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 2 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 40 rublə, 2 aylığı 70 rublə, 3 aylığı 100 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 35 rublə, 2 aylığı 60 rublə, 3 aylığı 90 rublə. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə oktyabr ayının 1-nədək heasb olunur.

Elan fiati: birinci səhifədə sətri 5 rublə, axırını səhifədə sətri 4 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 3 rublə.

ELAN

1919 sənə 28 avqust pəncşənbə günü gündüz saat 10-da Azərbaycan Məcəlis-i-Məbusan iclası olacağı elan olunur.

T-229

“AZƏRBAYCAN” QƏZETƏSİ KONTORU TƏRƏFİNDƏN

Qəzetəni nəşr etmək üçün məxaric artdığından, kağızın və bir para mətbəə materiallarının bahalandığından dolayı “Azərbaycan” qəzetəsi nəşriyyəti həmin avqust ayının 23-dən müvəqqəti olaraq qəzetənin tək nüsxəsi fiyatını 2 manat etməyə məcbur olmuşdur. İşbu abunə şəraiti ancaq həmin sənə oktyabr ayının 1-ədək hesab olunur.

* * *

Azərbaycan Dəmiryol İdarəsi bununla elan edir ki, həmin avqust ayının 22-dən hər gün, cümə və bayram günlərindən başqa, saat 10-dan Bakı yük istasyonunun 11-ci skladında sahibləri tərəfindən aparılmayan mal və yüklər, məsələn hər cür kağızlar, kitablar, ev əşyaları, mətbəx qabları, köhnə-təzə paltar, gömlək, aptek malları və sairələri müzayidə (torq)

[hərrac] təriqi [yolu] ilə satılacaqdır. Həmin malları yuxarıda zikr olunan skladda torq olan günlər görmək olar. Torq edən Həcz və Təsviyə [Müsadirə və Ləğvətmə] Komissiyası Azərbaycan Hökumətinin 1919-cu sənəsi 7 may qətnaməsi mövcubincə [qətnaməsinə əsasən] hərəkət etməkdədir.

T-225

* * *

Azərbaycan Dəmiryol İdarəsinin Ekspluatasiya Konsulluğunun [İstismar Xidmətinin] ticarət hissəsi elan edir ki, dəmiryol ilə işi olanlara, Batuma və geri məktub göndərməyə imkan vermək məqsədilə avqustun 26-dan Dəmiryol nazirinin icazəsi ilə (21 avqust, 1919, nömrə 1246) Bakı şəhərində Bakı şəhər stansiyasında (Olqinski və Merkuryevski küçələrinin küncündə) məktubat [məktublər] qəbul ediləcəkdir. Batum şəhərində isə Azərbaycanın Batum agentliyində (Naberejni nömrə 8) bayram günlərindən başqa hər gün səhər saat doqquzdən birə qədər məktubat qəbul edilib veriləcəkdir. Səkkiz lotdan artıq olmaq üzrə paketlər (zərflər) bağlanmamış

bir halda qəbul ediləcəkdir. Poçta markasından əlavə hər paketə 25 manat komisyona haqqı alınacaqdır. Məktubat həftədə iki dəfə beş və altı nömrəli sürət qatarları ilə aparılıb-gətiriləcəkdir.

T-224

SİRK “MODERN”

Pəncşənbə günü avqustun 29-nda 1919-cu ildə məşhur sportsmen Pyotr Nikolayeviç Yelizarov tərəfindən mükəmməl surətdə vücuda gətirilmiş Fransa gülüş mübarizəsinin 61-nci günüdür.

Bu gün 3 cift pəhləvan mübarizə edir.

1-nci: qəti mübarizə Staroşvili – Zakoroyko.

2-nci: Buyvolov – Djiovani.

3-ncü: Oleynikov – Kreçetov.

Mübarizə Yelizarovun təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] olacaqdır. Pəhləvanların çıxışı və mübarizənin başlanma-sı saat 11-in yarısında. Tamaşa başlanacaq 8-də, qurtaracaq 12-də.

7499

HƏRBIYYƏ NƏZARƏTİ TƏRƏFİNDƏN ELAN

“Azərbaycan” qəzetəsinin təmmuz 9, 142-ci nömrəsində Hərbiyyə Nəzarəti tərəfindən türk və rus lisanlarında nəşr olunan elanlara baxmayaraq, qanunən doğru əsgərə dəvət olunmayanlar tərəfindən hədsiz-hesabsız istidalar və şəkvalar [xahişlər və şikayətlər] alınmaqdadır. Şikayətçilər elə zənn edirlər ki, nahaq əsgərə alınanların azad edilməsi Hərbiyyə Nəzarətinə aid məsələdir. Binabərin [buna görə], bir çox dəfələr şikayətlərini şifahən və təhrirən [şifahi və yazılı olaraq] bizzat [şəxsən] Hərbiyyə nazirinə təqdim

edirlər. İkinci dəfə olaraq, bərayi-məlumat [məlumat üçün], əsgərə alınmışlara və əsgərə düşənlərin əqrəbalarına elan edir ki, əxzi-əsgər [hərbi çağırış] məsələlərinə aid şikayətlərə baxmağa Hərbiyyə Nəzarətinin ixtiyarı olmadığı üçün əxzi-əsgər barəsində verilən şəkvalara baxılmayacaqdır. Əxzi-əsgər məsələləri ancaq Daxiliyyə Nəzarətinə tabe uyezd və mərkəz əxzi-əsgər dairələrinin işi olduğundan, doğruca balada məzkur [yuxarıda deyilən] dairələrə müraciət edilməlidir. Bununla belə, Hərbiyyə Nəzarəti, əlbəttə kəndi tərəfindən təzə əsgər doğru çağırılmasını arzu etdiyindən, əxzi-əsgər məsələsini kamali-diqqətlə təqib edir. Kiçik bir xəta duyduqda həman Daxiliyyə Nəzarəti ilə yazışır. Nəticədə əxzi-əsgər məsələlərini yoluna qoymaq səlahiyyətinə malik Daxiliyyə Nəzarəti lüzum görülən tədabiri ittihaz edərək [tədbirləri görərək] məsələni doğru yoluna qoyur.

T-228

HÖKUMƏT TEATROSU AXŞAM TAMAŞASI TƏZƏ OPERA

Zülfüqar bəy və Üzeyir bəy qardaşlarının Müdiriyyəti cümə günü zilhiccə ayının 2-də (ağustos ayının 29-da 1919-cu ildə) bu mövsümdə birinci dəfə olaraq mütəntən [təntənəli] bir surətdə mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır Hacıbaba Şərifov tərəfindən yazılmış olan təzə opera “Tahir və Zöhrə” 7 şəkildə. Bu tamaşada Müdiriyyətin müqtədir [qüdrətli] aktyor və aktrissaları iştirak edib oyun gözəl və şükumlu bir mənşərdə başa gələcəkdir. Böyük musiqi orkestri bu dəfə isə Slavinskinin təhti-idarəsində

[idarəsi altında] olacaqdır. Orkestrdə Teh-randan varid olmuş [gəlmiş] məşhur tarzən Qurban Pirimov həm iştirak edəcəkdir. Qızlar və oğlanlar xoru və balet. Təfsilat proqramdadır. Biletlər teatrın kassasında satılmaqdadır. Tamaşa başlanacaqdır axşam saat 9-un yarısında.

ƏRAZİ MƏSƏLƏSİNDƏKİ MÜVƏFFƏQİYYƏTİMİZ

Lənkəran düşmənlərdən təmizləndi. Muğana çəkilən xaxollar Azərbaycan ordusunun vürudu [gəlişi] üzərinə silahlarını təslim etməyə başladılar. Qarabağ erməniləri Azərbaycan hakimiyyətinə boyun qoydular. Naxçıvan, Şərur və Dərələgöz qəzaları haqsız olaraq kəndisinə təhəkküm [hökm] etmək istəyən erməni saldatlarını məmləkətdən çıxartdılar.

İştə mətbuati-milliyənin son həftələr içərisində nəşr etməkdə olduğu mühüm xəbərlər silsiləsi.

Azərbaycan Cümhuriyyətinin ərazi məsələsindəki məəqəll [minimal] tələbatı ilə aşına olanlar bu xəbərləri oxurkən hökuməti-hazirənin müvəffəqiyyətini təslim etmək məcburiyyətində qalacaqlardır.

Demək olar ki, Kabinə proqramının bu fəslə haman-haman tətbiq edilmişdir.

Bu nöqtəyi-nəzərdən, bundan doqquz ay əvvəlki vəziyyətimizlə şimdiki vəziyyətimiz müqayisə edilərsə, görülər ki, bir çox bədbinlərin təsəvvür eyləmədiyi böyük bir müvəffəqiyyət Azərbaycan xalqının nəsibi olmuşdur.

Doqquz ay bundan müqəddəm [qabaq] ümumi vəziyyəti-siyasiyyənin də-

yişməsi ilə ingilislər Azərbaycana qədəm qoyduqları zaman bütün mövcudiyətimiz təhlükədə təsəvvür olunur, daxilən dəxi Qarabağ, Lənkəran, Borçalı kimi vətənin ayrılmaz parçaları bizi tanımayan yabançı əllərdə bulunurdu. Naxçıvan, Şərur və Dərələgöz qəzaları ilə Sürməli və sair bu kimi Azərbaycan əhalisi ilə məskun olan vilayətlərimizin müqəddəratı dəxi mərkəzdən uzaq olmaları həsəbi [səbəbi] ilə olduqca qaranlıq bir şəkildə idi.

Bu gün ingilisləri dostanə bir şəkildə yola saldıqda, ərazi məsələmizin də daha müvafiq bir şəkildə həll edilmiş olduğunu görürüz. Təbii, fəvqdə [yuxarıda] zikr olunan məsələlərdən başqa, ərazi proqramına daxil olub bir an əvvəl həllini tələb edən Zəngəzur məsələsi ilə Borçalı məsələləri vardır.

Fəqət bunlardan birincisi yaxın bir zamanda həll olunacağı kimi, o birisi də müttəfiqimiz Gürcüstan ilə sülhən həll oluna biləcək bir hala qoyulmuşdur. Hər halda bu məsələ bizi kəndisi ilə bərabər daha mühüm bir təhlükəyi-ümumiyyə qarşısında bulduğumuz və bu təhlükənin rəfi [aradan qaldırılması] üçün silah arxadaşı olduğumuz Gürcüstan ilə pozuşduracaq bir mahiyyətdə deyildir.

Şu surətlə Nəsim bəy Kabinəsi başlıca məqsədləri içərisində ən mühümünü təşkil edən ərazi məsələsini əsasən həll etmiş kimidir.

Şimdi ərazi məsələsi deyil, Azərbaycan üçün hüdudunu təyin və təmin etmək məsələsi qalır ki, bu bir tərəfdən zamana, digər tərəfdən təbabiri-siyasiyyə və ələləmdə [birinci növbədə] qüvayiyə əsgəriyyəyə bağlı bir məsələdir.

Nəsim bəy Kabinəsinin digər xüsusi-idarədəki gördüklərini bir yana qoyub, yalnız bu xüsusdakı tətbiqatını alarsaq, kəndisinə təyin eylədiyi məqsədlərinin yüzdə əllisində müvəffəq olduğuna hökm etmək məcburiyyətindəyiz.

Kabinənin bu xüsusdakı müvəffəqiyyəti heç şübhəsiz ki, əsgəri təşkilatımızda göstərilən fəaliyyət və müvəffəqiyyətə bağlıdır.

Bundan dörd ay əvvəl əsgərlərimizdə fərarilik vardı. Xalq lazım olduğu həvəslə əsgər verməyirdi. Təşkilati-əsgəriyyədə nöqsan vardı. Bilxassə [xüsusilə] xəstəlik əsgərləri qorxudurdu. Əsgərlər işləmərinə şikayət edirdilər.

İştə o zaman Azərbaycan Cümhuriyyətinin tamamiyyəti-mülkiyyəsi [ərazi bütövlüyü] də təmin edilmiş deyildi. Şimdi tamamiyyəti-mülkiyyətimiz feilən təmin edilməklə mütənəsb olaraq, qüvəyi-əsgəriyyəminin kəmiyyət və keyfiyyətini nəzəri-etibar və mühakiməyə alarsaq görürük ki, bu iki hal arasında bir növ münasibət vardır.

Ordumuz əlhəmdü Allah sağlam, fərarimiz yox kimi, xəstəliklər yox, məmləkətin nüqəti-mühimməsində [mühüm nöqtələrində] ümidli alaylar durur. Lənkəran, Qarabağ, Naxçıvan təslim olur.

Bu gün deyə bilərik ki, qismi-küllisində təmin edilmiş olan Azərbaycan ərazisi üzərində yaşayan türk xalqında getdikcə möhkəmlənən fikri-istiqlal və fədakarı nəticəsində Cümhuriyyətimiz daxili əngəllərdən təmin edilmişdir.

Bu gün bütün xalqımızı, hər bir vətəndaşı əndişədar edəcək bir məsələ varsa, o da şimaldakı qüvvənin təhdidi-dir. Fəqət daxildəki məsailimiz [prob-

lemlərimiz] həll olunduğu bir zamanda, bu kimi təhlükələr istiqlalını göz bəbəyi kimi qorumağa and içmiş olan bir millət üçün qorxulu olarmaz.

Yetişir ki, hökumət idarəsi ilə əlaqədar olan bəzi siyasi məhfillərimiz [dairələrimiz] ümuri-idarədəki [idarə işlərindəki] əsaslı müvəffəqiyyətləri gözdən iraq buraxıb da əksərən prinsipdən ziyadə bir taqım şəxsi təmayülata qapılıb siyasət oyununu çıxartmasınlar.

Bitərəf xalq əlbəttə görür ki, bu qədar dedi-qodularla bərabər hökumət tutduğu yol ilə ciddiyətlə gedir və digər məsail [məsələlər] arasında pək haqlı olaraq məsələnin canını təşkil edən xarici siyasətlə ərazi məsələlərində gündəngünə müvəffəqiyyətlərə nail olur. Böylə ikən, yeni böhranlar törətməyə mətuf olan [yönələn] “tənqid”lərin cavabı nə olduğunu əfkari-ümumiyyə [ictimaiyyət] kəndisi verir.

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

18 ağustos iclası

Sədr: Həsən bəy Ağayev

Katib: Mehdi bəy Hacinski

Sədr məsaili-yövmiyyəni [gündəlik məsələləri] elan etdikdən sonra sülh məhkəmələrinin daireyi-nüfuzu[nun] artırılması haqqındakı layihəyi-qanuniyyənin [qanun layihəsinin] 3-cü qıraətinə keçilir və qıraətdən sonra qanun əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə qəbul edilərək Təshih Komissiyasına verilir.

Bədəhu [sonra], Azərbaycan sərhədlərində mühafizə böliüyü təsisi barəsindəki layiheyi-qanuniyyə dəxi üçüncü qiraətdə qəbul və Təshih Komissiyasına irsal edilir [göndərilir].

Növbədə Darülfünun [Universitet] açılması haqqındaki layiheyi-qanuniyyənin müzakirəsidir.

Mahmudov Mustafa (Müsavat) məsələnin böyük əhəmiyyətini qeydlə təxirini təklif edir.

Təklif əksəriyyəti-ara ilə qəbul olunaraq, növbədəki Dövlət Bankı təsisi layihəsinin müzakirəsinə keçilir.

Rzayev Bağır (Sosialist) bu məsələyə onların fraksiyasında baxılmamış olduğunu bəyanla təxirə salınmasını təklif edir.

Təklif əksəriyyəti-ara ilə rədd edilir.

Ağabəyov Rza bəy (Müsavat, məruzcə) - Məmləkətin iqtisadi və mali işlərini bir qaydaya salmaq üçün bir Dövlət Bankı açılmasına ehtiyac vardır. Məlumdur ki, dövlət və məmləkətin maliyyat və iqtisadiyyatını adi bir yola və nizama salmaq üçün hökumətin əlində tamamilə ona tabe olan bir müəssisə lazımdır. Əsrimizdə böylə bir rol oynayan müəssisə Dövlət Bankından ibarətdir ki, bütün məmləkətlərdə mövcuddur və onun siyasəti-maliyyə və iqtisadiyyəsi məmləkət həyatında qəti bir amildir.

Cümhuriyyətimiz bu vaxtadək böylə bir müəssisədən məhrum idi. Halbuki ticarət və sənətimiz [sənayemiz] dövlət dairə və ölçüsündə müzahirət [kömək] tələb edir. Bundan əlavə, məmləkətimizdə mövcud olan xırda istiqraz müəssisələri, məsələn xüsusi banklar, əmanət sandıqları və sairələri də onları birləşdirir-

cək mərkəzi bir müəssisəyə möhtacdırlar. Böylə bir müəssisə də ancaq Dövlət Bankından ibarətdir.

Bir də özünüz bilirsiniz, köhnədən qalmış və bu vaxtadək mövcud olan banklara və istiqraz müəssisələrinə camaat inanmayıb, etibar etməyirlər. Ona görə də əhali pulunu onlara verməyir. Bundan dolayı milyonlarla pul camaatın əlində qalır, işləməyir. Nəticədə hökumət hər daim yeni kağız pul kəsməyə məcbur olur. Bu isə hökumətin borcunu artırır və pulun qiyməti[nin] düşməsinə bais olur. Halbuki əgər Azərbaycan Hökuməti özü Dövlət Bankı açsa, həm camaatın öz içində olmaq, həm də xalq ruhuna müvafiq gəlib köhnə dolaşq hesablarından uzaq olması [səbəbi] ilə, digər tərəfdən də banka verilən pulların hamısı həmişə camaatın öz cibində kimi olacaqdır.

Ona görə də şübhəsizdir ki, camaat Azərbaycan Dövlət Bankına inanıb etibar edəcək və pulunu o banka verəcəkdir. Həman Dövlət Bankı xırda istiqraz müəssisələrinə pul buraxmaqla, əvvəla onları mərkəzi idarəyə yaxınlaşdırar, saniyə [ikincisi] də bu vaxtadək bankdan kömək ala bilməyən yerlər və camaatın bankdan uzaqda qalmış olan sinif və təbəqələrini hərəkətə gətirər.

Nəhayət, Dövlət Bankı xırda istiqraz müəssisələrinə kredit açib münasibət və əməliyyatını nizam və qaydaya salmaqla, bir tərəfdən həman müəssisələr ümum məmləkət həyatında yeni cərəyan hüsula gətirər, digər tərəfdən də yavaş-yavaş məzkur [deyilən] müəssisələrə qarşı etimad və etibarını möhkəmləşdirərək çək müamili [əməliyyatları] baş-

lanmasına bais olar ki, bu təriq [yol] ilə də nağd pula olan ehtiyac azalar.

Dövlət Bankının vəzifə və məqsədləri ticarət banklarınıninkindən geniş və çox olacaqdır. Məsələn, emissiya məsələsi, dövlətin maliyyə mərkəzi olmaq üzrə əcnəbi məmalik mərkəzləri ilə uzlaşma hüsulu, valyuta məsələsini nizama salmaq və sairə kimi mühüm vəzifələr ifa edəcəkdir. Maliyyə Nəzarəti bu xüsusda 5 fəsil, 142 maddədən ibarət bir layihə təqdim etmişdir. Layihə, bankın daxili nizamnaməsini dəxi havidir [əhatə edir]. Bank idarəsi başında bir şura duracaqdır. Həman şuraya camaat nümayəndələri dəxi cəlb ediləcəklərdir.

Yuxarıda ərz etdiyim mülahizələrdən anlaşıldığı üzrə Dövlət Bankı haqqındakı layihəyi-qanuniyyənin tezliklə qəbulu və bir an əvvəl bankın təsisi məmləkət həyati-iqtisadiyyə və maliyyəsinin tezliklə və möhkəm əsaslar üzərinə təcdidinə [bərpaşına] bais ola biləcəkdir. Binaəni-leyh [ona görə], Maliyyə-Büdcə Komissiyası bu layihəyi-qanuniyyəni qəbul və təsdiqini təklif edir.

[Səməd ağa] Ağamalioğlu (Hümmət) - Yoldaşımız Bağır Rzayev fraksiyamız namından [adından] bu layihəyə yaxşı baxa bilməmiş olduğumuzu göstərərək, müzakirəsinin təxirə salınmasın[ı] təklif etdi. Bizim məqsədimiz bu surətlə layihəyə ətraflı bir surətdə aşına olmaq idi. Çünki bu məsələ çox mühümdür. Onu asanlıqla keçmək olmaz. Özünüzə məlumdur ki, Dövlət Bankı öylə bir müəssisədir ki, oraya camaat pulu qoyulacaqdır. Ona görə də həman bankdan bizim zənnimizə görə camaat özü istifadə etməlidir. Amma bu cür ki, indi bizə təklif edirlər,

biz böylə bir bank açsaq, ondan ancaq dövlətlilər istifadə edə biləcəklərdir. Halbuki biz gərək öylə bir bank açsaq ki, ondan əkinçilər, kəndlilər, fəhlələr və ümumiyyətlə camaatın aşağı təbəqəsi istifadə edə bilsin. Bu bank ki, açılır, onu camaat, füqərə sinfi mənafeyindən uzaq duran bir şura idarə edəcəkdir. Bundan əlavə, qanun layihəsində bir çox örtülü, dumanlı, qaranlıq yerlər var ki, gələcəkdə bu şeylərdən sui-istifadə etməyə imkan verər. Ona görə, mən təklif edirəm ki, bu layihəyə yaxşı diqqət verilsin. O maddələrə də ciddi surətdə baxılsın ki, sonra qaranlıqlar, örtülülükler qalmasın.

Aşurov Ağa (Bitərəf) - Qabaqkı natiqlərin danışıqlarından böylə görüldü ki, onlar Dövlət Bankı açılmasına müarizdirlər [etiraz edirlər]. Amma mən belə bilirəm ki, Dövlət Bankı açmaq məsələsi öylə bir şeydir ki, heç vaxt onun ziddinə getmək olmaz. Çünki Dövlət Bankının olması məmləkətdə adi həyati-iqtisadiyyə hüsuluna xidmət edir. Onu açmaq və aydınlaşdırmaq lazımdır. Ümidvaram ki, bu məsələyə də kafi cavab verilər.

Mən bilmək istərdim ki, Azərbaycan Dövlət Bankı açıldıqda qabaqkı Dövlət Bankı və sairələri ilə əlaqə və müamiləsi necə olacaqdır.

Əhmədzadə Yusif (Bitərəf) - Dövlət Bankı öylə bir şeydir ki, hər bir hökumət və məmləkətə lazımdır. Buna heç kəs zənnimcə etiraz edə bilməz. O ki qaldı bankın demokratlaşdırılmasına, mən belə bilirəm ki, heç kəs kəndlərdə əkinçilər, kəndlilər üçün xırda banklar açılmasına da etiraz etməz. Ola bilər ki, qabaqlarda banklarda öylə siyasət işləmişlər, füqərə əhali banklardan istifadə etməmişlər,

nəfbərdar ola [faydalana] bilməmişlərdir. Bu siyasəti yürüdən qabaqki banklar idi. Amma indi Azərbaycan özü üçün Dövlət Bankı açıqda böylə siyasətləri rəf edər [aradan qaldırır]. Camaatı bankdan uzaqda buraxmaz və öylə edər ki, fütqərə əhali dəxi banklardan nəfbərdar ola bilsinlər.

Əbilov İbrahim (Sosialist) - Biz əsas etibarilə Azərbaycanda Dövlət Bankı açılmasının ziddinə getmədik və getməyiriz. Biləks [əksinə], məmləkətdə Dövlət Bankı açılmasına böyük əhəmiyyət verərək, biz təklif etdik ki, bu məsələ təxirə salınaraq ətraflıca və müfəssəl surətdə müzakirə edək. Çünki biz fraksiyamızda bu məsələni geniş surətdə müzakirə etməmişik. Ancaq bizim təklifimiz qəbul olunmadı. Ona görə də bu məsələnin nə müzakirəsində lazım bildiyimiz kimi iştirak edəcəyiz, nə də səsə qoyulduqda rəy verəcəyiz.

(yənə var)

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Xüsusi teleqraf

Salyandan

Azərbaycan Muğan qoşunları sərəs-gəri [komandiri] general [Həbib bəy] Səlimov tərksilah edilən muğanlılardan 16 yeni sistem top, 22 mitralyoz və xeyli fişəng və mərmii qəbul etmişdir. Qəbul və təslim davam edir.

Türkiyədə

İstanbuldan xəbər verirlər ki, Ana-

dolu vilayətlərində övza [vəziyyət] kəskinləşmişdir. Üsyançı dəstələri Uşak şəhərinə daxil olmuşlardır.

Hava polisi

Sərhəd xaricinə uçanları təqib etmək üçün nemeslər təyyarələrdə xüsusi bir polis təşkil edirlər. Sərhəd xaricinə alman sərvətini daşıyan cinayətkar və möhtəkirləri havada dərdəst etmək [tutmaq] tədarükü görürlər.

Denikin cəbhəsində

Tambov istiqamətində müvəffəqiyyətli surətdə düşməni təqib edirik. Yaroslavl vuruşaraq işğal etdik. Düşmənin zirehli qatarını və bir çox mühimmatihərbiyyəsinə qənimət almışıq. Kamışın dairəsində, Kamışının cənub tərəfində bizim hissələr bir kənd işğal etmişlərdir. Flotumuz düşməni təqib edərək iki kəter, bir gəmi, 11 top və xeyli miqdar mərmilərlə zəbt etmişdir.

Kolçak cəbhəsində

Kizlyar istiqamətində, Hacı-Tərxanın cənub-qərb cəhətində düşmənin təzyiqatı nəticəsi olaraq bizim hissələr bir neçə çağırım geri çəkilmişlərdir. Çari dairəsində dəyişikli müvəffəqiyyətlə bizim hissələr vuruşmada bulunurlar.

Ərəbistanda

Dəməşqdə nəşr olunan ərəb qəzetələri tələb edirlər ki, Ərəbistana müstəqil bir dövlət təşkil etmək ixtiyarı verilib, vahid bir Ərəbistan yaradılaraq əqəliyyətdə [azlıqda] olan millətlərin tələblərinə riayət olunmasın. Ərəblər içində böyük ixtilaf vardır. Onlardan bəziləri

Şamat və xüsusən Hicaz istiqlalını tələb edirlər. Bəziləri isə düvəli-müəzzəmədən [böyük dövlətlərdən] birinin himayəsi olmadan heç bir iş mümkün olmayacağını ortaya sürürlər. Üçüncü firqə isə Şamat və Hicazın ümumi himayə altına keçməsinə təkid edirlər və bu dürlü qeyri və qeyri rəylər ortada hökmran olduğu üçün istəkləri heç bir nəticəyə müncər olammayır [nəticə verə bilmir].

“Müqtəbəs” qəzetəsi müdiri düvəli-müəzzəmədən birisinin Şamat üzərində himayəsi lehinə yazdığı məqalədən dolayı döyülmüşdür. “Lisanül-ərəb” qəzetəsi müdiri 100 lirə cəriməyə məhkum qılınaraq hərbi məhkəməyə verilmişdir.

Fələstində

Londondan verilən xəbərlərə baxdıqda Fələstinə daxil olmaq büsbütün mən' [qadağan] edilmişdir. İngiltərə Hökuməti qəti surətdə məlum etmişdir ki, edilən bu yasaq müvəqqətidir. Bu mən'dən Fələstin qaçqınları müstəsna edilmişlərsə də, onlar da həftələrcə Fələstindən cavab gözləməyə məcbur qalırlar.

Fələstin xüsusunda rus müxtirəsi

Xarkovda müntəşir [nəşr olunan] “Novaya Rossiya” qəzetəsində Parisdən yeni varid olmuş [gəlmiş] Üçüncü və Dördüncü Padşahlıq Duma məbusi-əsbəqi [üçüncü və dördüncü Dövlət Dumasının keçmiş üzvü] və Ümumrusiya Kəlisaları Cəmiyyəti üzvü [Yevqraf] Kovalevskinin bir müsahibəsi dərc edilmişdir. Məzkur [deyilən şəxs], bəyan etmişdir ki, Knyaz [Georgi] Lvov, [Vasili] Maklakov, Sazonov və Çaykovski tərəfindən imza edilmiş Türkiyə məsələsinə aid bir müxtirə [rəsmi

müraciət] Sülh Konfransına verilmişdir. Həman müxtirədə deyilir ki, Rusiya təklif edir ki, Fələstində olan müqəddəs yerlər Cəmiyyəti-Miləl [Millətlər Cəmiyyəti] ixtiyarına verilsin. Bu şəraitin tətbiqi ilə məa [yanaşı], Fələstində Yəhudi Milli Mərkəzi təsis edilməsinə qarşı da Rusiya bir söz deməyəcəkdir.

*(Azərbaycan radio mövqifi
[stansiyası] qəbul etmişdir)*

*(Könüllü ordu arkani-hərbindən
[qarargahından])*

Kolçakın hücumu

Yekaterinodar - İletsək cəbhəsindən məlumat alınmamışdır.

Uralsk cəbhəsi - Bizim süvarilər Karmendən çəkilməmişlər. Qırmızılar hücumlarını tövsi edərək [genişləndirərək] (teleqraf buraxılmış) yetişdilər. Saat 4-də bizim piyadamız əks-hücumə keçərək qırmızılardan hücumunu müvəffəqiyyətlə Saxarnıda saxlamışlardır. Ağustosun 19-da saat 6-da qırmızılar Podlipilin xutorunu tərək edib bizim təzyiqaat altında 300 nəfər piyada, 130 araba və bir eskadron süvarilərdən ibarət qırmızılar Poqodayevo xutoruna çəkilməmişlər.

Lbişensk istiqamətində düşmənləri təqib edirik. Qırmızılar ricət edərəkən [geri çəkilərkən] məqtullarını [ölülərini] və əsbabi-nəqliyyələrini [nəqliyyat vəsaitlərini] buraxırlar. Bir neçə adam əsir almışıq. Slomixen dairəsindən məlumat alınmamışdır.

Quryev dairəsi Hacı-Tərhan istiqamətində təbəddülat [dəyişiklik] olmamışdır. (Teleqrafın məbədini qəbul etməyə ruzigar mane olmuşdur.)

Bolşevik xəbərləri

Qərb cəbhəsi - Bizim hissələrimiz düşməni təqib edərək Pskovun 10 çağırıcılığında cənub tərəfə çıxmış və iki ağır top da qənimət almışlardır.

Bobrinsk dairəsində düşmənin təzyiqtə altında bizim qoşunlar yeni cəbhələrə çəkilməmişlər.

Cənub-qərb cəbhəsi – Novoqrad-Volnski şəhərini almaqdan ötrü vuruşma gedir. Moqilyov-Podolski istiqamətində bizim hissələr düşməni təzyiq etmədədir.

Denikin cəbhəsi – Obayan, Koroça ətrafında şiddətli vuruşmalar gedir. Valuyki bizim hissələrimiz tərəfindən işğal edilib, hücumumuz davam etmədədir.

Povorino mövqifi və Balaşovun cənub tərəfində bir kənd bizim tərəfimizdən işğal edilmişdir.

Tambov dairəsində - Bizim qoşunlar Tambovu işğal etmişlər. Düşmən süvarilərini yararaq bir hissəsini əsir almışdır, hücumumuz davam edir.

Kamışın dairəsində - Kamışın şəhərini işğal etdik. Hücumumuz müvəffəqiyyətlə davam edir.

Kolçak cəbhəsində - Kostanay şəhərini zəbt etdik. Uralsk dairəsində Kolçak alaylarından bir tabor bizim tərəfə keçmişdir.

Sibiryada

Bizim tərəfə qaçanlar rəvayət edirlər ki, Yekaterinburq Çelyabinsk, Zlatoustu işğal etməmizi Kolçak qəzetələri süknətlə keçirlər. Hər kəs şu xüsusda bir söz söyləmə qurşuna dizilir.

Sibiryanın Beloqvardiya qəzetələri burjuazların əsgərliyə alınmalarını tələb

edir. Burjuaz əsgərləri qırmızılardan yaxınlaşdığını eşitdik, qaçaraq öz əmlaklarını mühafizə etməyə çalışırlar.

Bolşeviklər Riqada

Riqa ətrafında və Venden qəzasında meşədə gizlənmiş bolşeviklər yenidən fəaliyyətə başlamışlar.

Boğucu qaz

Hərbi İnkilab Şurası üzvünün verdiyi xəbərlərə görə, şimal cəbhəsində ingilislər boğucu qazlı mərmilər istemal edirlər [işlədirlər]. İngilis təyyarəçiləri kəndlərə və əkin yerlərinə bomba ataraq əkinləri yandırırırlar. Kəndlilər onları boğucu və yandırıcı adlandırırlar.

Kolçak cəbhəsində

Kostanay istiqamətində bizim müvəffəqiyyətli hücumumuz davam edir. Kurqan dairəsində irəliləyərək 150 əsir almışdır, qoşunlarımız Tobol tərəfə hərəkət edirlər.

İngiltərə və bolşeviklər

Çiçerin İngiltərə Hökumətinə bir nota vermişdir ki, hərəq ingilislər əsir düşmüş qırmızı ordu əsgərlərinə vəhşiyənə rəftarlarını kəsməsələr, biz də Şura Cümhuriyyətinə qarşı edilən müharibələrdə iştirak edib bizə əsir düşmüş könüllülərlə hüsn-müamələdə bulunmayacağız [yaxşı rəftar etməyəcəyik]. Notasına cavab olaraq İngiltərə vəziri-xaricəsi [Xarici İşlər naziri] Kerzon Çiçerinə hədəli bir nota göndərmişdir. Notada denilir ki, ingilislər könüllüləri və hərbi əsirləri ilə fəna müamələdə bulunarsa Lenin, Trotski və Çiçerin məsul olacaqlardır. Bu qaba notaya

Çiçerin göndərdiyi cavabında İngilis Komandanlığının və onların agentləri Kolçak, Denikin, Yudenic, [Yozef] Hallerin rus əsirləri ilə insaniyyətsizcəsinə rəftar etdiklərini yenidən qeyd edərək deyir ki, Şura Hökuməti fəhlə sinfinə mənsub hərbi əsirlərə əvvəlki qayda üzrə azadəlik verərək monarxizm üsulu bərpa etmək üçün öz rizaları ilə orduya daxil olanları müstəsna tutacaqdır. Çiçerin Şura Hökuməti namından bəyan edir ki, İngiltərə Hökumətinin qaba hədələri Şura Hökuməti siyasətinə təsir edəmməyəcəkdir. Böylə hədələrin təkrarı Şura Hökumətini məcbur edir ki, hərbi əsirlər barəsində İngiltərənin hazırkı hökuməti ilə müzakirəyə girişmək üçün də düşündürsün.

Cəbhələrdə

Moskva - Şimal cəbhəsi - Murman istiqamətində düşmənin təzyiqaı altında bizim hissələr Zaon[ej] yarımadasını tərk etmişdir.

Petrovsk istiqamətində Petrozavodskun şimal-qərb cəhətində biz irəliləmişik.

Qərb cəbhəsi - Ostrov istiqamətində bizim qoşunlar düşməni təqib edərək Pskovun cənubunda bir kənd işğal etmişlər.

Polotsk istiqamətində düşmənin təzyiqaı altında bizim hissələr yeni cəbhələrə çəkilirlər.

Borisov istiqamətində düşmənlər Borisovu top atəşinə tutmuşlardır.

Cənub-qərb cəbhəsi – Jitomir və Berdiçevi biz tərk etmişik. Moqilyov istiqamətində 10 çağırım irəliləyərək bir çox əsir, mitralyozlar və başqa əsliyə [silahlar] əlimizə keçmişdir.

Salyandan

(xüsusi Bəhri-Xəzərdən)

Ağustosun 20-də Pokrovka kəndində bütün Muğan rusları nümayəndələrinin general [Həbib bəy] Səlimov və qubernator Cavad bəy Məlik-Yeqanov hüzurlarında ümumi iclasları vaqə olaraq, topları və mitralyozları cümlə mücəhəzəti [təchizatı] ilə Azərbaycan Hökumətinə təslim etməsini qərara almışlardır. Təslimə başlanmışdır.

TÜRKİYƏDƏ

Mustafa Kamal paşa və Rauf bəy

Mustafa Kamal paşa və Rauf [Orbay] bəyin Türkiyə Hökuməti tərəfindən həbs edilmələri binagüzarlığı münasibətilə qəzetə yazır ki:

“Türkiyə Hökuməti Ərzurum və Bur-sada anarşi qaldıran Mustafa Kamal paşa və Rauf bəyin həbs edilməsi üçün əmrnamə vermişdir. Bir çox tərəddüddən sonra hökumət əxirən qəti qərara gəlmişdir. Bu qərarın nəticəsi nə ola biləcəkdir? Bu da Lenin və Trotskinin həbs edilməsi əmrinə bənzəyir. Görək onları kim həbs edəcəkdir? Calibi-maraq orasıdır ki, İstanbulda şayialər dövrən edir ki, Mustafa Kamal paşa ilə Ənvər paşa münasibətdə bulunmadadır. Türkiyə əfkari-ümumiyyəsinə [ictimai fikrini] təsvir etmək üçün o bəs edər ki, bir neçə Türkiyə qəzetələri ciddi təriq ilə [ciddi surətdə] öz qarelərinə xəbər verirlər ki, Ənvər paşa Azərbaycanda bolşevik qoşunları komandanlığını edir.”

Amerika və Türkiyə mandati

İstanbulda nəşr edilən Amerika qəzetləri yazırlar ki, hərgah Cəmahiri-Mütəfiqə [Amerika Birləşmiş Ştatları] Türkiyə mandatını qəbul etməyə razı olsaydı, o zaman Qərbi Frakiyanın Türkiyə hüdduna daxil edilməsini tələb edəcəkdilər. Amerika Hökumətinin rəyinə görə, yunanlar İstanbul yaxınlığında qalmamalıdırlar.

Kürdlər və Mandat Komissiyası

İstanbulda olan Amerika Mandat Komissiyası kürdlərin arzularını öyrənmək qəsdilə onların nümayəndələrini dəvət etmişdir.

Kürd mürəxxəsləri [nümayəndələri] başında duran Süleyman Nazif paşa bəyan etmişdir ki, Şərq vilayətlərində, yəni Türkiyə Ermənistanında müharibədən irəli zamanlarda da müsəlman əhalisi əksəriyyət təşkil edirlərdi. Amma şimdi isə ermənilər əhalinin yüzdə onunu təşkil edirlər. Binabərin [buna görə], oralarda müstəqil Ermənistan təşkil etmək, yaxud onları Ermənistanla ilhaq etmək [birləşdirmək] heç yol ilə yaramayacaqdır.

Mürəxxəslərə Komissiya tərəfindən şu suallar verilmişdir:

1) Türkiyədə və İranda nə qədər kürd vardır?

2) Qara dəniz təriqi [yolu] ilə Avropa ilə ticarət əlaqəsi mümkün olmadığından, hansı iskalə [liman] vasitəsilə şu əlaqə Kürdüstanla mümkün olar?

3) Mosul şəhəri Kürdüstan hissəsidirmi ya yox?

Mürəxxəslər aşağıdakı cavabı vermişlər:

1) Kürdlərin miqdarı Türkiyədə dörd-

beş milyona baliğ olub [çatıb], İranda isə üç milyondur.

2) Dəclə və Fərat nəhirləri vasitəsilə Bəhri-Mühiti-Hindi [Hind okeanı] və Beynənnəhreyin ilə əlaqədə olmaq yaxşı olardı. Avropa ilə də Ayas və Yumurtalıq iskalələri vasitəsilə əlaqədə bulunmaq mümkündür.

3) Mosul şəhəri əhalisi ərəbdir. Və ona görə oranın Kürdüstana mülhəq olunması mütəmənnadır [arzu ediləndir].

Sultan həzrətləri ilə mülaqat

“Morning post” qəzetəsi mühərrirlərindən birisi sultan həzrətləri ilə mülaqatda [müsahibədə] buluna bilmişdir. Mülaqat əsnasında sultan həzrətləri buyurmuşlar ki:

“Mən burasını qeyd etməliyəm ki, Qərb ricali-dövlətinin [dövlət adamlarının] Türkiyə və türklər haqqındakı fikir və təsəvvürləri həqiqəti-hala müvafiq deyildir.

Siz qəzetəçilər və diplomatlar məmləkətdə səyahət edərkən ümdə ünsürlərlə yaxından münasibata girişməklə bərabər, bir çox şeylərə də məhəllində [yerində] yaxından aşina olmalı idiniz. Fəqət İstanbulla gəldikdə Bəyoğluna gedirsiniz, orada sizləri daima Türkiyə və türklərə hücum edib iftiralar deməyi kəndisinə vəzifə bilən adamlar əhatə edir. İstanbulla gələrkən məscidləri, bazarları gəzirsiniz. Fəqət həqiqəti-halda millətin nə olduğunu bilmək istəməyirsiniz.

Türk milləti müharibəyə girişməklə böyük bir xəta işlədi və demək olar ki, şimdi cəzasını çəkir. Lakin məmləkətin hər bə girişməsinə cavabdeh olmayan minlərcə adama bundan dolayı cəza ver-

mək dürüst deyildir. Nə üçün hökumətin xətasına Kiçik Asiyadakı minlərcə əhali cavabdeh olsun ki, rum (yunan) qoşunları və aşqiya [quldur] dəstələri onları qırıb qətl-qarət edirlər.

Rumların Kiçik Asiyaya girmələrini heç bir dəlillə haqlı göstərmək olmaz. Əminəm ki, bir gün gələr ki, həqiqət aşkar olar və işlənmiş olan ədalətsizliklər o vaxt anlaşılır. Fəqət o zaman bədbəxtanə iş-işdən keçmiş olacaqdır.

Şimdi mənim üçün çox ağır bir vəziyyət çıxır. Şəhərlər yanır, minlərcə adam böyük vəhşiliklə tələf edilir. Bu saat türk milləti arasında böylə böyük həyəcan və qələyan var ki, sanki hər b davam edir. Fəqət mütarikə şəraiti [ataşkəs şərtləri] bilvasitə rumlara himayə və müzahirət [köməklik] göstərir və onların cinayətinə qarşı müdafiədən bizi məhrum edir. Halbuki, biz rumlarla hər b etmədik.

Eyni zamanda, həman şəraitlə biz tərk silah etdiriliriz. Əsgərlərimiz tərxis edilmişdir. Vəziyyət daha da fənalaşmış, dövlətlər bu qırğına xitam verməlidirlər.”

Mühərrir göstərir ki, hər b vaxtı rumlar və ermənilər çox mütəzərrir olmuşlardır [zərər çəkmişlər]. Ona görə də, şimdi qisas hissi oyanmasında bir növ haqlıdır. Sultan həzrətləri buna cavabən bəyan edirlər ki:

“Doğrudur, hər b vaxtı iş başında olanlar ağır cinayətlərdə müqəssirdirlər. Heç kəs mən qədər buna təəssüf etməz. Onlar həbsxanaları boşaldaraq, bütün cani ünsürləri toplayaraq öz məqsədlərinə xidmət etdirmişlərdir. Fəqət, burası Avropa üçün bir dəlil və əsas deyil ki, rumlara, ya başqalarına cinayət işləməyə izn versinlər.

Rumlar öz iddialarına rəğmən pək az mütəzərrir olmuşlardır. Onlar qırğına məruz olmamışlardır. Digər tərəfdən, rumları qərbin böyük millətləri ilə müqayisə etmək böyük xətdir. O millətlər nə kimi bir siyasət yürütsələr də insaniyyət-pərvərlik əsaslarını nəzərdən qaçırmazlar. Halbuki, rumlar özlərini Qüruni-ula [Qədim dövr] barbarlarından da vəhşi aparmış və aparmaqdadırlar. Buna xitam və intəha [son] verməlidir.

Onlara izn verməməlidir ki, nərayə istəsələr getsinlər yandırsınlar, məhv etsinlər, camaatı qırsınlar. Mən ingilislərin ədalətinə inanıram. Əgər İngiltərə əmr etsə, fəlakətlər bilatəxir xitampəzir olurlar [dərhal sona çatır].”

QƏZETƏLƏRDƏN

İran şahının İstanbula vürudu

İstanbuldan xəbər verirlər ki, İran şahı Əhməd Mirzə Qacar bu gün oraya varid olmuş [çatmış]. Şah yarın Sultan həzrətləri hüzuruna qəbul ediləcəkdir.

Ənzəlidə ingilis üssül-hərəkəsi

İran üzərində İngiltərə himayəsi ilə əlaqədar olaraq “Kruger”, “Slava”, “Pantera” və qeyri paroxodlar məsələsi başqa bir cərəyana sövq edilmişdir. Məzkur [deyilən] paroxodlar Ənzəli iskaləsinə göndərilərək Bəhri-Xəzər dənizində ingilis mənafeyini təqib edəcəklərdir. Paroxodlar Bakıdan hərəkət etmişlərdi.

Azərbaycanda yaşayan rus zabitləri

Azərbaycan Cümhuriyyəti daxilində yaşayan sabiq rus ordusu zabitləri gene-

ral Denikinın əmrnaməsi ilə orduya çağırılmışlar. Ağustosun 25-dən (əski stil) Rostov və Taqanroqda əzi-əsgər [hərbi çağırış] idarələrinə gəlməlidirlər. Evli zabitlər hələlik azad edirlər.

Denikin ordusunda

Denikin ordusundan bolşeviklər tərəfə qaçan saldatlar rəvayət edirlər ki, Denikin ordusunda olan saldatlar qırmızılının hücumu başlanarkən bolşeviklərə təslim olacaqlar imiş.

Acaryada səfərbərlik

Erməni teleqraf agentliyinin vermiş olduğu əxbara nəzərən [xəbərlərə görə] Acarya [Acaristan] əhalisi içində səfərbərlik icra edilməkdir. Səfərbərliyin nə məqsədlə icra edildiyi məlum deyilmiş.

Denikin ordusunda bolşevik əsirləri

Əsir düşmüş bolşeviklərdən Petrovsk ilə Qrozni arasında general Denikin firqə [diviziya] təşkil edir. Onlar çox da etibarlı hesab olunmadıqlarına görə, aralarına plastun kazakları da daxil edirlər. Hər bölüyə üç-beş zabit yerinə 23 zabit təyin edilir. Baş çavuşlar dəxi zabitlərlə əvəz edirlər. Yerli əhali şu firqəyə daxil etməyib, onlardan başqa alaylar təşkil edilir.

ŞAH HƏZRƏTLƏRİNİN SƏFƏRİ

Şah həzrətləri Azərbaycan təriqi [yolu] ilə gedən yolların hamı istasyonları milli bayraqlar və göyerti ilə bəzənmişdirlər. Artıq təntənə ilə Şah həzrətlərini Hacıqabul, Kürdəmir və Gəncə istasyon-

larında istiqbal etmişlərdir [qarşılamlılar]. Bu istasyonlarda ətraf kəndlərin camaatı duz-çörəklə çıxıb Şah həzrətlərini istiqbal edirlər.

Şah həzrətlərini Azərbaycan Hökumətinin Xariciyyə naziri müavini Adil xan Ziyadxan müşayiət edirdi. Kürdəmir istasyonunda Şah həzrətləri onu hüzuruna dəvət edib, azərbaycanlıların Şah həzrətlərinə göstərdiyi məhəbbətlərinə və istiqbalına izhari-təşəkkür etmişdir.

Cavabında isə Adil xan, azərbaycanlılar kəndi vətənlərini qəsbkarlardan xilas etmək üçün qanlarını axıtdıqları yerləri göstərib, “Şimdi isə həman yerlərdə camaat kəndi həbibini və əbədi dostu olan dındaş bir millətin Şahı həzrətlərini istiqbal edir” [demişdir].

Tiflisdə Şah həzrətlərini təntənəli bir surətdə istiqbal etmişlərdir. Vağzalda Gürcü Hökumətinin hamı üzvləri hazır imişlər. Şah həzrətləri Gürcüstan Cümhuriyyətinin üzvlərini hüzuruna dəvət edib tulani müsahibətdən [uzun söhbətdən] sonra Batuma azim olmuşlar [yola düşmüşlər]. Vağzalda gürcü qoşunlarından fəxri qaraqol qoyulmuş imiş.

Batumda Şah həzrətlərini İngilis Komandanlığının nümayəndələri pişvaz etmişlər. Burada ingilis-hind qoşunlarının fəxri qaraqolu qoyulmuş imiş. Şah kreyserə əyləşib İstanbula azim oldular. Kreyseri bir minonos [torpedo gəmisi] müşayiət edir.

Adil xan ilə vidalaşdıqda Şah həzrətləri böylə fərmayış etmişlərdir:

“Mənim səmimi salamımı Rəisi-vükəlaya [Baş nazirə] və Azərbaycan Hökumətinə yetirin. Mən heç vaxt azərbaycanlılar və onun hökuməti mənə göstərdikləri ehtiramı unudammaram.”

Şah həzrətləri mükəmməl surətdə fransız, rus və türk dilinə daradır [dilini bilir].

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

- Məsai Nəzarəti [Əmək Nazirliyi] bütün zavod və firma müdiriyyətlərinə xəbər vermişdir ki, orduya alınmış və könüllü olaraq orduya gedən fəhlə və xidmətçilər yenidən xidmətə girmək istəsələr kəndi yerlərini tuta biləcəklərdir.

- Daxiliyyə Nəzarətinin müdiri müavinini tərəfindən Bakı polismeysterliyinin maddi cəhəti təftiş edilməyə başlamışdır.

- İşbu günlərdə Xariciyyə Nəzarəti şimdiki mülkündən həman soqaqda vəqə Qukasovun evi – sabiq ingilis ərkani-hərbi [qəragahı] olduğu evə köçəcəkdir.

- Daxiliyyə Nəzarətindən alınmış məlumata görə, Zaqatala quberniyasında son vaxtlar bir çox fəlakətlər çıxarmaqda olan məşhur bir quldur dəstəsi hökumətin tədabiri [tədbirləri] sayəsində pərakəndə edilmişdir. Quldurlardan məqtul və sağ ələ keçənlər də vardır.

İRƏVAN QUBERNİYASINDA “MÜSƏLMANISTAN”

[3]

Ermənilər ingilislərin qoltuqlaması ilə və ingilis qaraqollarının gözetçiliyi ilə

girib nəhayət Şərura və Naxçıvana yerləşdilər. Ermənilər[in] bu qasibənə [qəsb-karcasına] və namüvafiq hərəkətlərinə qarşı yerli müsəlmanların hər yerdə göstərdikləri narazılıqları və rəsmi etirazları ingilis general-qubernatoru və ingilis komandanları, erməni hökumət başçıları nəzəri-etinaya almadılar.

Ermənilər də, hər iki tərəf, genə müsəlmanları dürlü-dürlü yalan vədlərlə oyaladılar.

Şimdiki halda, zətən ermənilərdə idarə az bulunduğundan erməni hökuməti əxlaqsızlığı, tərbiyəsizliyi keçmiş müsəlmanlarca bəlli olan bir neçə ləkəli nasiyələri [alınları ləkəli adamları] müsəlmanlar üstünə “amir” [başçı, əmr verən] tikib, Şərura, Naxçıvana göndərdi və İrəvanda səsləri, harayları bir yana çatammayan müsəlmanları soyub talağa, öldürməyə adət etmiş mauzerist quldurlardan bir neçəsini də zəbtiyyə [asayış] məmuru olaraq Naxçıvana təyin etdi.

Erməni Hökuməti bir tərəfdən də başdan-ayağa “mikrobdan” ibarət erməni qaçqınlarını salamat qalmış müsəlmanların içinə cəbrən doldurmağa, yerləşdirməyə başladı.

Erməni Hökuməti Şərurda, Naxçıvanda güc-hal yerini bərkidər-bərkitməz, yerli müsəlmanların bir bəhanə ilə mallarını zəbt etməyə, silahlarını almağa (bütün əvvəlki vədlər xilafına olaraq) iqdam etdi [qədəm qoydu]. Bu hallara qarşı müsəlmanlar tərəfindən dəfələrlə edilən etirazlar genə yalan vədlərlə qarşılandı.

Sonra ermənilər təbii adətləri olduğu kimi, yerli müsəlmanlardan köhnə intiqamları almaq sevdasına düşdülər.

Məsələn, Vedibasar müsəlmanlarından silahlarını istəməklə bərabər, keçmiş intiqamlara əvəz olaraq 17 nəfər başçılarınin təslimini istədilər. Bundan əlavə, yarım milyon manat da bunlardan cəzayi-nəqdiyyə tələb etdilər. Taxıllarının da yarısını cəbrən alıb zəbt etdilər.

Vedi müsəlmanlarından zəbt etdikləri taxılları daşımaq üçün erməni hökumətinin əmri ilə Necili, Uluxanlı, İmanşalı nam müsəlman kəndlərinin hər yerindən 45 araba “padavod” olaraq alınıb aparıldı. Böyləcə, müsəlman kəndlilərinin taxıllarını cəbrən daşıdırıb erməni içinə gətirdilər.

Bu sayaq cəbr və təzyiqlərlə, qəsb və qarətlərlə, zülüm və əziyyətlərlə müsəlmanlar təngə gəldilər. Ermənilərin təhəkkümünə [hökmranlığın] daha artıq dayanamədilər. Namuslarının, hüquqlarının mühafizə və müdafiəsi üçün heç bir tərəfdən bir ümid, bir kömək bəkləmədilər. Yerli müsəlmanlar ancaq öz zəhmətkeş qabarlı əllərinin gücünə arxalanıb, erməni təcavüzlərinə qarşı durdular.

Vedi, Şərur kəndliləri hətta əkin alət [alətləri] ilə erməni müntəzəm qoşunlarının qabağına çıxdılar, mərdanə surətdə hüquqları uğrunda ölüb-öldürdülər. Namusların[ı], hüquqların[ı], torpaqların[ı] qanları ilə müdafiə edən Şərur, Vedi kəndliləri dəfələrlə qüvvələr alıb hücumavər olan [hücum edən] erməni müsəlləh [silahlı] və nizami qoşunlarını qeyrətlərlə dayandırıb məhv və pərişan etdilər.

Qasibanə və hiyləkaranə bir surətlə gəlib içlərinə dolmuş və dolduqdan sonra təcavüzlərə, həyasızlıqlara başla-

mış erməni hökumətini və erməni əsgərlərini yerli müsəlmanlar bu nəhv ilə [bu üsulla] aralarından çıxarıb qovdular. Erməni hökumətinin son əsgəri qüvvəsi də bu müsəlman demokratlarının [xalqının] payı-qeyrəti [qeyrətli ayaqları] altında dağılıb pozuldu.

İştə bu pozğunluq erməni hökumətini əcnəbilər nəzərində ehtiram və məhəbbətdən saldı. Bu pozğunluq nəticəsində erməni hökuməti öz camaatı arasında da nüfuzdan düşmüş oldu.

Daşnak siyasətinin peyrovu olan [arxasınca gedən] erməni hökuməti bir tərəfdən minlərcə Vedi, Şərur, Naxçıvan kəndlilərinin məsum qanlarının axıdılmasına və minlərcə füqərayi-kasibə ailələrinin sahibsiz qalmasına səbəb oldu. Digər tərəfdən də, onsuz da halları pərişan olan erməni demokratlarının [xalqının] hallarının pərişanlığı[nı] daha da artırdı.

İştə bu halları düzəltmək, bu fənəliqləri islah etmək niyyəti ilədir ki, (qabaqca heç bir vəchlə yanaşmaq istəmədiyi halda) erməni hökuməti indi Zaqafqaziya Konfransı iniqadına [toplaşmasına] həvəs etməyə başladı.

Erməni hökuməti ümid edir ki, çapıb-çapaladığı halda tufəngi ilə həll edəmədiyi sərhəd məsələsini genə qasibanə surətdə diplomasi sözlərlə, bir taqım kombinasiyalarla həll edə bilsin.

M. B.

İRAN “TƏRƏQQİ” CƏMİYYƏTİNDƏ

Ümuma məlumdur ki, Bakıda üç aydan bəri maarifpərvər İran cavanları

tərəfindən məhz İran camaatının maarif yolunu genişlətmək məqsədi ilə Cəmiyyəti-Maarifi-İraniyan “Tərəqqi” namında bir cəmiyyət təşkil etmişlər.

Məzkur [deyilən] cəmiyyət nəzdində biri drama və digəri nəşriyyat şöbəsi olmaq üzrə iki şöbə açılmışdır.

Drama şöbəsinin məqsədi həftədə və yaxud ayda bir dəfə teatrolar mövqeyitamaşaya qoyub həm mənəvi mənfəət vermək, həm də maarif-tərəqqi cəmiyyətini maddi cəhətdən təmin etməkdir. Nəşriyyat şöbəsinin məqsədi isə heç bir şeydən xəbəri olmayan və daima kəndi ağalarına qul olmaqdan başqa bir şey bilməyən İran füqərayi-kasibəsini qəzetlər və məcmuələr vasitəsilə maarifə doğru aparıb müqəddəs fikrini yerinə yetirməkdir. Və natiqlər vasitəsilə iranilərin ictimai işlərini islah edib maarifə doğru getməyə təşviq etməkdir.

Əlbəttə, cəmiyyətin bu şöbələri açıldığı kimi, bu yaxın zamanda da maliyyə şöbəsi dəxi açılacaqdır.

Əlbəttə, cəmiyyətdə çalışan həvəskar cavanların bu tövr çalışmaları təhsinə [alqışa] layiqdir. Məzkur maarif cəmiyyəti 10 və bəlkə də 15 il bundan əqdəm [qabaq] iranilər, daha doğrusu tacirlər tərəfindən təşkil olunan Əncüməni-Xeyriyyənin [Xeyriyyə Cəmiyyəti] fəaliyyətsizliyini nəzərə alaraq, üç nəfərdən ibarət bir heyəti-möhtərəmə məzkur Əncüməni-Xeyriyyənin işlərinə bələd və aşına olmaqdan ötrü intixab edib [seçib] və lazımi düsturül-əməl [təlimat] verildiyindən sonra, həvalə olundu [tapşırıldı] ki, cəmiyyətin gələn iclasında əncüməni-xeyriyyə barəsində müfəssəl bir surətdə məlumat versinlər.

Məhəmmədali Tabaqçı

MÜƏLLİMLƏR QURULTAYI

Beşinci iclas

Avqustun 23-də, axşam saat 4-də 19 nümayəndənin iştirakı ilə başlanır. Dünkü məzbətə [protokol] oxunaraq qəbul edilir. Məsələlərin müzakirəsinə keçilir.

- [Əfəndizadə] Şəfiqə xanımın istefası qəbul edilir.

- Müəllimlər İttifaqına uzun mübahisələrdən sonra “Azərbaycan Müəllim və Müəllimələr İttifaqı” namı verilməsi təhiti-qərara alınır.

- Qazaxdan gələn nümayəndə Şirin xanım Şirinbəyzadə alqışla qəbul olunaraq Azərbaycanda təşəkkül edən ilk Müəllimlər Qurultayını təbrik edir.

- Etimadnamə Komisyonu məruzəni təqdim edir, məruzə qəbul olunur.

- Maliyyə Komisyonu bəyanat verir. Nəticədə nümayəndələrdən xərc smetası tərtibi təklif olunur. Nümayəndələr üçün “Ermıtaj” müsafirxanasında odalar hazır olduğu söylənir. Qəbul edilir.

- Təlifat Komisyonu hökumət tərəfindən təşkil olunan Təlifat Komisionunun vəzifəsini anlatır. Deyir ki, o komision yalnız təlif və tərcümə ilə müvəzzəf bulunur [məsuliyyət daşıyır]. Hökumətdən, Azərbaycanda yazılan bütün məktəb kitablarını tədqiq və müsabiqə icrası üçün ayrıca bir komision təşkili tələb edilməsi təklif olunur. Bu təklif qəbul edilir, bu şərtlə ki, bu komisionun əzala-

rını [üzlərini] hökumət deyil, Qurultay kəndisi göstərməlidir. Bu xüsusda hökumətə müraciətnamə göndərilməsi heyəti-rəyasətə həvalə olunur.

Altıncı iclas

Iclas avqustun 24-də, axşam saat 3-də açılır. İclas açıldıqda Bakı Edadi Məktəblər Müəllimləri İttifaqı tərəfindən Andreyev Qurultayı təbrik edərək ümum Azərbaycan müəllimləri[ni] bilafərqi-din və millət [din və millət fərqi olmadan], İttifaqa dəvətlə, ayrılmalılarını tövsiyə edir.

Bundan sonra Məramnamə Komitəsi tərəfindən İttifaqın məramnaməsi oxunur. Əvvəlinci fəsil qəbul olunur. Bu fəsildə göstəriləyinə görə, İttifaqa müəllim və müəllimələr məcburi olaraq daxil olurlar.

Məramnamədən sonra nizamnamə dəxi oxunur. Birinci fəslə bəzi təbdilat və təğyirat ilə [dəyişiklik və düzəlişlərlə] qəbul olunur. Digər fəsillərin qiraəti və qəbulu ikinci iclasa təxir edilir.

Bədəhu [sonra] iclas növbədə olan müəllimlərin əsgərliyə alınması məsələsini müzakirə edir. Məruzələrdən anlaşılır ki, Əxzi-Əsgər [Hərbi Çağırış] İdarəsi tərəfindən müəllimlərin əsgəri vəzifədən azad edilmələrinə baxmayaraq, bir neçə müəllimlər dəvət edilib də bu vaxta qədər azad edilməmişlərdir. Bir çox müzakirədən sonra iclas qərardad edir ki, müəllimlərin azad edilmələri üçün Qurultay heç bir təşəbbüs və iqdamatda bulunmasın [heç bir addım atmasın]. Onların azadı üçün fəqət ittifaqlar kəndiləri səy və iqdamatda bulunmalıdırlar.

Bununla, vaxt gec olduğundan məclis

qapanır və gələcək iclas yarın səhər saat 10-a təyin edilir.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

İxtar [xəbərdarlıq]

Mətbəəyə aid bəzi şəraitə görə, qəzetəmizin dünkü növbəti nömrəsi çıxamamışdı.

Şərabxanaların bağlanması

Balaxanı-Sabunçu qalabəyisinin [komendantının] binagüzarlığı [sərəncamı] ilə mədən dairəsində olan 70-dən ziyadə gizli və 30-a qədər açıq içki və müskirat [spirtli içki] dükanlarının qapanmasına qərar verilmişdir. Şimdilik onlardan 15-i qapanmış, qalanları isə bu günlərdə qapanacaqlardır. Onlardan əlavə, məzkur [deyilən] dairədə bir çox qumarxana və fahişəxanalar dəxi kəşf edilmişdir ki, onlar dəxi qapanıb və sahibləri isə Azərbaycan torpağından sürgün edilmək üçün qradonaçalnikə təqdim edilmişlərdir.

“İttihadi-İraniyan” məktəbində

Daxil olmaq istəyən şagirdlərin ərizələri qəbul olunmaqdadır. Xahiş edənlər hər gün saat 9-dan 1-dək məzkur [adı çəkilən] məktəbin sabiq binasında (Sadovaya, nömrə 19) idarəyə müraciət edə bilərlər.

Pulsuz gecə kursları

Cəmiyyəti-Maarifi-İraniyan “Tərəqqi” heyəti-idarəsi tərəfindən kübara (bö-yüklərə) məxsus gecə kursları açılmışdır.

Həman kurslarda ibtidai, farsı, türki, rusi, hesab tədris olunacaqdır. Oxumaq arzusunda bulunan zəvat [şəxslər] hər gün saat 9-dan 1-dək “İttihad” məktəbində idarəyə müraciət edib adlarını qeyd etdirə bilirlər.

Ziyafət

Yekşənbə [bazar] günü avqustun 24-də, axşam saat 8-də “Metropol” müsafirxanasının zalında ingilislərin getmələri münasibətilə Azərbaycan Hökuməti tərəfindən Şattlvortun başçılığı ilə İngilis Komandanlığı şərəfinə bir ziyafət verilmişdi.

Yusifbəyli Nəsim bəy başçılığı ilə Vüzərə Kabinəsi tam heyəti ilə, Parlamento üzvləri, generallar və Azərbaycan Hökumətinin bir çox alimənsəbləri hazır idilər. Bakıda olan əcnəbi dövlətlər nümayəndələri və həmçinin İtaliya nümayəndəsi polkovnik Qabba məclisdə hazır idilər.

Yusifbəyli Nəsim bəy ilə general Şattlvort səmimənə nitqlər irad etmişlərdir [söyləmişlər].

Saat 11-də hökumət avtomobilləri hazır olaraq qonaqlar və onları müşayiət edənlər vağzala getmişlərdir. Vağzal milli bayraqlar və göyerti ilə gözəl bəzənmişdi. Vağzalda Azərbaycan qoşunu tərəfindən musiqi dəstəsi ilə belə fəxri qaraqol təyin olunmuşdu. Məclisdə olan əşxasın [şəxslərin] hamısı vağzalda mövcud idi.

Burada vidalaşdıqdan sonra qonaqlar xüsusi qatarla Batuma azim olmuşlardır [yola düşmüşlər].

General Baratovun vürudu [gəlişi]

Avqust ayının 24-də Könüllülər Ko-

mandanlığının nümayəndəsi general Baratov Tiflisdən Bakıya varid oldu [gəldi].

Edadi məktəblərdə islahat

Maarif naziri hamı edadi məktəblərin müəllimlər şurasına məktəblərin islahatı haqqında hər kəs kəndi nəzər və rəyini sentyabr ayının 5-ə qədər pişnihad [təqdim] etməsini təklif etmişdir.

Həczin dayandırılması

Daxiliyyə vəziri dünən binagüzarlıq etmişdir [sərəncam vermişdir] ki, evləri həcz [müsadirə] etmək fəqərəsi [məsələsi] bu xüsusda müəyyən bir qanun təsdiq olana qədər dayandırılınsın. Ona görə, bu gündən etibarən hər kəs üçün olarsa olsun ev həcz olunmayacaqdır. Şu binagüzarlığa bəzi biqanun rəftarlar səbəb olmuşdur.

İmtahan üçün bir komissiya

Maarif Nəzarəti cənbində [nəzdində] imtahan etmək üçün bir komissiya təşkil olunmuşdur. Şu komissiyaya Bakı şəhərinin xalq məktəblərinin müdiri Mahmud bəy Mahmudbəyov, Üçüncü Ali-ibtidai məktəbinin müdiri Səməd bəy Hacıəliyev, Bakı Birinci Realnı məktəbi müəllimi Mirzə [Abdulla] Şaiq Talıbzadə, Dördüncü İbtidai məktəbin müdiri Süleyman bəy Axundov və Birinci Gimnaziya müdiri Rəşid bəy Əfəndiyev intixab olunmuşlar [seçilmişlər]. İbtidai məktəblərə müəllim olmaq istəyənləri şü komissiya imtahan edəcəkdir.

Rus coğrafiyası ilə tarixinin götürülməsi

Yeni təhsil sənəsinin əvvəlindən Ma-

arif nazirinin binagüzarlığına [sərəncamına] görə rus coğrafiyası ilə rus tarixi hamı məktəblərdə fəsx [ləğv] olunasıdır.

Dərslərə şüru

Maarif naziri binagüzarlığına görə, Azərbaycan Hökumətində olan hamı məktəblərdə sentyabr ayının 5-dən dərslərə şüru etməlidir [başlamalıdır].

Ucuz dəftər

Valideyn Şuraları Mərkəzi İdarəsi Maarif nazirindən Şuranın ixtiyarına 940 pud kağız buraxılmasını xahiş etmişdir. Şuranın fikri şu kağızdan dəftərlər tikib kəndisinə çıxan qiymətə dəftərləri Bakı məktəblərinə qismət etməkdir.

Saxta kağız

“Mirzəəğa” gəmisində İrandan gələn mallara S. K. Qırış ilə S. M. Subbotin saxta kağızlar qayımaqlarına görə, Xüsusi Təftiş Komissiyası tərəfindən təqsirləndirilib həbsə alınmışdırlar.

Ehtiyat polis taborunun vürudu

Lənkəran işğalında böyük yararlıq və şücaətlər ibraz etmiş [göstərmiş] olan ehtiyat polis taboru dün Bakıya qayıtmışdır. Taboru pişvaz olmaq üzrə şəhər milli bayraqlar və xalılarla bəzənmişdi.

* * *

- Pəncşənbə günü axşam saat 7-də Mahmud bəy Mahmudbəyov tərəfindən “Əlifba üsuli-tədrisi” sərlovhəsində müəhazirə oxunacaqdır. Bütün müəllimlər buyura bilərlər.

İngilislərin getməsinə dair

Rəisi-vükəla [Baş nazir] üç gün əqdəm

[qabaq] ingilis generalı Şattlvortdan şu məzmununda Ağstafadan bir teleqram almışdır:

“Azərbaycan torpağından dışarı çıxarkən ingilis zabıtləri və əsgərləri tərəfindən sizdən və Azərbaycan Hökumət xidmətçilərindən bizim Azərbaycandan yığışib getməyimizdə bizə göstərdiyiniz mehribançılıqlara və etdiyiniz yardıma qarşı dübarə izhari-təşəkkür edirəm. Allah-Taala həzrətlərindən istidam [istəyim] sizin və millətinizin xoşbəxt olub da rahat yaşamağıdır.”

General Baratovun gəlməsinə dair

Avqustun 24-də varid olmuş Könülülər qoşununun nümayəndəsi general Baratov üç gün əqdəm Rəisi-vükəla sədri Yusifbəyli Nəsim bəyin hüzuruna gedib tulani [uzun-uzadı] müsahibədə bulunmuşdur.

Kassirin soyulması

Şənbə günü avqustun 23-də Bibiheybətdə Mantəşev mədəni dəxldarını [kassirini] soyub böyük məbləğ aparmışdırlar. Məzkur [adı çəkilən şəxs] o gün xidmətçilərə maaş verməli imiş. Kontorda telefon üstündə duran arvad telefonla polisə xəbər vermək istərkən bədəfkarlar [cinayətkarlar] məzkurənin başından öylə vurmuşlar ki, biçarə bihuş yıxılmışdır.

Vəzarətin köçməsi

Ümuri-Xaricə Vəzarəti [Xarici İşlər Nazirliyi] Dəniz kənarında olduğu Mirbəbəyevin evindən çıxıb Sadovı küçədə İngilis Komandanlığı ştabı olan Qukasovun evinə köçür.

Ali-ibtidai məktəb

Bakı Birinci Ali-ibtidai məktəbində müsəlmanlardan ötrü birinci sinif açılmışdır. İbtidai məktəbləri itmam edənlər [bitirənlər] qəbul olunurlar. Adres: Üçüncü Paralelni küçə, nömrə 47, birinci dördsinifli məktəb.

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə

Cəmiyyəti-Xeyriyyə tərəfindən Bakıda sükunət edən füqərəyə verilən onun surəti-hesabı:

21) Hacı Əbdül məscidi nümayəndəsinə 118 nəfər üçün 88 pud yarım;

22) Hacı Cəbrayıl məscidinin 175 nəfər füqərasına 131 pud 10 girvənkə;

23) Kərbəlayı Kazım Zeynal oğluna 4 nəfər 3 pud;

24) Qasımovun icarəsində olan 8 nəfər füqərəyə 6 pud;

25) Hacı Cavad məscidinin 120 nəfər füqərasına 90 pud;

26) 27 nömrəli qəbz mövcibincə [qəbzə əsasən] 4 nəfərə 3 pud;

27) Kərbəlayı Hüseynqulu Aydınəmir oğluna 5 nəfər üçün 3 pud 30 girvənkə;

28) Gülbacı Yarməhəmməd qızına 2 nəfər 1 pud yarım;

29) Şeyx Qənizadə cənablarının icazəsi ilə 15 nəfər üçün 11 pud 10 girvənkə;

30) Yenə o cənab vasitəsilə 7 nəfər üçün 5 pud 10 girvənkə;

31) İsmət Abbas qızına 4 nəfər 3 pud;

32) Sona Məhəmmədcəfər qızına 4 nəfər 3 pud;

33) Bədrişisə Mirzə qızına 5 nəfər 3 pud 30 girvənkə;

34) Münəvvər Həsən qızına 4 nəfər 3 pud;

35) Xədicə Qasım qızına 5 nəfər 3 pud 30 girvənkə;

36) Leyla Əzim qızına 4 nəfər 3 pud;

37) Mirzə Ələsgər oğluna 4 nəfər 3 pud;

38) Fatma xanım Həsən qızına 5 nəfər 3 pud 30 girvənkə;

39) Nağı məscidi nümayəndəsi Kərbəlayı Əliquluya 159 nəfər üçün 119 pud 10 girvənkə;

40) Əbdürrəhim Hacı İsmayıl oğluna 4 nəfər 3 pud;

41) Məşhədi Mahmud Əhmədova 132 nəfər üçün 99 pud;

42) Çənbərəkəndinə 178 pud;

43) Əliəğa Piri oğluna 3 nəfər 2 pud 10 girvənkə;

44) Əlipaşa Gülmirzə oğluna iki nəfər 1 pud yarım;

45) Mustafa Abidin oğluna 7 nəfər 5 pud 10 girvənkə;

46) Kərbəlayı İslam Məşhədi Abdulla oğluna 5 nəfər 3 pud, 30 girvənkə.

Bu surətlə təqsim olunan [paylanan] onun cümlətani 2881 pud 30 girvənkə edir. Cəmiyyəti-Xeyriyyə məscid nümayəndələrindən unların torbalarını gətirib verməyi rica edir.

“MÜSAVAT”DA

- “Müsəvat”a Xanqılan tərəfindən böylə bir ərzi-hal verilmişdir:

Qədimkənd kəndxudası Əbdülqəni Cəfər oğlu camaatları çox bədhəl ilə keçirir. Fəqir-kasib camaatları onun zülmünün artıqlığından və bəd hərəkətindən yaşamaqları qeyri-mümkündür. Sarıq-

miş edilən kənddə həmin kəndxuda bir neçə mülk almış, camaata pulsuz güclə sökdürür. Pulsuz kasıbların arabalarını işlədir. Camaatdan külli rüşvət alıb, rüşvət verən şəxslərə şəhadət verirlər.

Firqə tərəfindən lazımı təhqiqat olunur.

- “Müsavat”ın İstixbarət [Məlumat] şöbəsinə 24 avqustda Quba qəzasına tabe Əlikan kəndindən Canaxar sakini Qafar Səfər oğlu tərəfindən böylə bir şikayət verilmişdir:

Mən bir qaç nəfər yoldaşlarımla Dağstanda idim. Avqustun 21-də vətənimə övdət etdim [qayıtdım]. Mən kəndimdə olan zaman bizim köyün kənarında mənim bostanım vardı. Bostanın çardağına bir nəfər çocuq çıxıb oturmuş imiş. Bir digər şəxs də tütəngini oynadarkən, qəflətən tütəng açılıb çocuğa dəymiş, çocuq ölmüşdür. Mənim bu işdən heç xəbərim yoxdur. Gəlib məni yüzbaşı tərəfindən tövqif edib [tutub] tövləyə salmışlar. Onun sabahı günü pristav gəlib məni bir qədər nahaq döyəndən sonra məni həbsə saldı. Camaat bu ədalətsizliyi görəndə mənim məsuliyyətimi kəndi öhdələrinə alıb məni xilas etdilər. Mənim bu işdən xəbərim olmadığına şəhadət verənlər dəxi vardır. (Şahidlər də göstərilir.)

- “Müsavat”ın Təbliğat-Təşkilat şöbəsi tərəfindən Qubaya getmiş Yusif İbrahimli əfəndinin dakladı.

İşbu avqust ayının 19-da “Müsavat” tərəfindən getdim Quba qəzasına. Ərəb Həmyə kəndində camaat pristavdan çox şikayət eyləyirlər ki, Dəvəçi stansiyasında o çox biqanun hərəkətlər edir. Kasıb

fəqir-füqəranı pulsuz işləməyə göndərib, külfətləri kənddə acından tələf olurlar. Bir də Qızılburun stansiyasında duran bir jandarma, adı Bəşir Şirin oğlu, Fındığanlı camaatına və gələn-gedənlərə çox əziyyət edir, şeylərini alır, döyür, həbsə alır. Bir taqım yaramaz işlər eyləyir. Dəmiryolu ilə gedən müsafirlərdən rüşvət alır. Müsafirləri çox döyüb incidir. Bu cür jandarlardan Qızılburun stansiyasında da vardır. Bunlardan maəda [başqa] Taqay-Eynbulaq camaatı pristavdan çoxlu şikayətlər eyləyirlər. Pristav füqəra camaatı incidib aylarla şikayətlərinə əncam verməyir.

AZƏRBAYCANDA

Qarabağ məsələsinin həlli

Yenə də bir qələbə; yenə də Azərbaycan Cümhuriyyəti üsuli-idarəsinin ən həqiqi, səmimi, demokratik üsulu üzrə tərtib tapmasına yeni bir nümunə və sübut.

Lənkəranda qan tökməksizin Azərbaycan Hökuməti tərəfindən Lənkəran avantürasının xətm edilməsindən sonra, Qarabağın da erməni məsələsinin sülhlə nəticəpəzir olması bizim üçün və bizim diplomasi şən və yüksəkliyimiz üçün böyük bir qələbədir.

Keçən məqaləmdə və həmçinin xüsusi teleqrafımda göstərdiyim kimi, Şuşakənddə təşkil edilmiş yeddinci erməni ictiməsi [yığıncağı] bu dəfə məsələyə bir az geniş nəzərlə baxıb, daha doğrusu ermənilərə verilən firib [aldadıcı] və xainanə vədələrin puç və biməna ol-

duqlarını anlayıb, səkkiz gün sərəsər Qarabağ general-qubernatoru [Xosrov bəy] Sultanovun təkliflərini müzakirə edəndən sonra qərar qoyulmuşdu ki, Qarabağda olan ermənilərin Azərbaycan Hökumətini qəbul etmək məsələsi əsasən qəbul edilsin.

Məsələ əsasən qəbul edildikdən sonra yığın tərəfindən qubernatorun hüzuruna xüsusi bir heyəti-mürəxxəsə [nümayəndə heyəti] gəlib Qarabağ camaatı üçün ən mühüm və lazım olan məsələnin həlli barəsində müzakirətdə bulundu. Danışıq ayın 16-dan başlanıb iki gün tamam davam etdi. Heyəti-mürəxxəsədən əlavə, Şuşa şəhərinin heyəti-ruhaniyyəsi də, o cümlədən yepiskop Vağan və baş keşiş Ter-Xambapet İsgəndərov və sairələri də müzakirətdə iştirak edirdilər.

Ayın 18-də general-qubernatorun səvabdidi [razılığı] ilə böylə bir layihə tərtib verildi:

1- Şu zeyldəki [aşağıdakı] etilaf [razılıq] hər iki tərəfcə müvəqqəti olaraq qəbul edilir. Məsələ Sülh Konfransı tərəfindən həll edilərkən, Konfransın qətnaməsi tərəfeyn [hər iki tərəf] üçün məcburidir.

2- Qarabağın Şuşa, Cavanşir və Cəbrayıl uyezdlərinin dağ mahallarında, yəni erməni əhalisi olan (Dizaq, Vərəndə, Xaçın və Carabert) mahalları özlərini Azərbaycan Cümhuriyyətində müvəqqəti olaraq hesab edirlər.

3- Şuşa, Cəbrayıl və Cavanşir uyezdləri xüsusi general-qubernator təhti-idarəsində [idarəsi altında] qalıb da erməni mahallarında ermənilərdən hakimlər təyin olurlar. Əqəliyyətin [azlığın] hüququnu mühafizə etmək şərti ilə.

4- Qarabağ general-qubernatoru indində bir xüsusi şura təşkil ediləcəkdir ki, bu şura 6 kişidən – 3 erməni, 3 müsəlmandan ibarət olacaqdır.

5- Şuranın erməni əzaları [üzvləri] erməni ictiması tərəfindən intixab edilib [seçilib] sonra təyin olunacaqlar.

6- Beynəlmiləl əhəmiyyəti olan məsələlər hamısı qabaqca Şurada müzakirə ediləcəkdir.

7- Şuranın üçdən bir hissəsinin general-qubernatorluq dairəsində yeni işlərin, məsələlərin müzakirəsi barəsində təşəbbüsatda bulunmaq ixtiyarı vardır.

8- Şuranın ixtiyarı var ki, general-qubernatorluq dairəsində olan hökumət idarələrində məhəlli [yerli] hökumətin işlərinə qarışmamaq şərti ilə təftiş etsin.

9- General-qubernatora mülkiyyə işlərinə baxmaq üçün bir də mülkiyyə müavini təyin olunur. Bu müavin erməni olmalıdır.

10- General-qubernator müavini vəzifəsini tanımaq üçün Azərbaycan Hökumətinə iki namizəd təklif olunur. Bunların biri təyin olunur.

11- Qarabağ erməniləri mədəni muxtariyyət hüququ alırlar.

12- Qarabağ ermənilərinin mədəni muxtariyyət hüququ Erməni Milli Komitəsi tərəfindən məhfuz olunur [qorunur]. Milli Komitə Qarabağ Erməni Syezdi tərəfindən intixab olunur.

13- Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökuməti Erməni Milli Komitəsinin işlərini özünün erməni vəkiliəri vasitəsilə təftiş edir.

14- Qüvvəyi-hərbiyyə, sülh zamanı miqdarında Xankəndində və Şuşada iqamət edəcəkdir [yerləşəcək].

15- Qüvvəyi-əsgəriyyə Cəbrayıl, Şuşa və Cavanşir uyezdlərinin dağ hissələrindən, yəni erməni mahallarından keçdikləri zaman gərək Şuranın üçdən iki hissəsinin rızası ilə olsun.

16- Siyasi əqidəsindən heç kəs, həm məhkəmə və həm də hökumət tərəfindən məsuliyyətə alınmayacaqdır.

17- Siyasi əqidəsi münasibətilə buradan qaçmağa məcbur olan ermənilər öz yerlərinə övdət edirlər [qayıdırlar].

18- Qarabağda ermənilərin və müsəlmanların tərksilah edilmək məsələləri Qarabağ işi Sülh Konfransında müzakirə edilənə kimi təxirə düşür.

Qeyd: Çün tərksilah edilmək məsələsi ümumi Azərbaycanda elan edilmişdir, buna görə də, ancaq tərksilah edilmənin sakit edilməsi barəsində sərəncamda bulunmalıdır.

19- Azərbaycan Hökuməti maddi və mənəvi cəhətcə dağıdılmış erməni və müsəlman kəndlərinin təmirinə müavinət etməlidir.

20- Beynəlmiləl əlaqələri düzəltməkdən ötrü Şura tərəfindən mütəmadiyə qarışıq erməni-müsəlman iclasları dəvət olunur.

21- Hürriyyəti-kəlam, ittifaq və mətbuat [söz, ittifaq və mətbuat azadlığı] elan edilir. İctimalar [yığıncaqlar] isə Azərbaycanın idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə [fövqəladə hərbi rejim] altında elan edildiyi üçün ancaq hökumət tərəfindən olmalıdır.

22- Hökumət qulluqçularının və kənarların təqsirləri ancaq məhkəmə vasitəsilə təftiş və tənbeh edilir. Fəqət, 11 iyunda 1919-cu ildə Məmləkət Mühafizəsi Komitəsi göstərdiyi ittifaqlar [hallar] istisnadır.

23- Bu vaxtadək ittifaq düşən beynəlmiləl toqquşmalarda iştirak etmək üçün heç kəs məsuliyyətə alınmayıb.

24- 7-ci erməni ictiması Parlamana üzvlər intixab edir.

25- Bu sülhnamə 7-ci erməni ictiması təsdiq etdiyi zamandan qəbul edilir.

26- Bu etilafnamə hər bir halda idareyi-örfiyyə [fövqəladə rejim] vaxtında da öz qüvvəsində qalacaqdır.

Bu layihə yazıldıqdan sonra ayın 19-da heyəti-mürəxxəsə dübarə Şuşakəndə gedib layihəni ictimaya bəyan etdilər. Həmin axşam ictimadan məktub alındı ki, layihə ictima tərəfindən yekdil, yekcəhət qəbul edilir.

Bu zaman şəhərin həm erməni, həm müsəlman hissələrində böyük şadlıq və bayram gününün yavuqlaşması müşahidə edilməyə başladı. Küçələr təmizlənilib, balkonlar, evlər zinətlənib, camaat dəstə-dəstə gəziniib, biri-birilərini təbrik edib öpüşürdülər. Orada-burada zurnalar çalılıb oynayırdılar. General-qubernatorun evinin qabağı xalq ilə dolub, camaat qubernatoru təbrik edirdi. Biri-birilərinə rast gələn erməni və müsəlmanlar “Allahə şükür ki, iki qardaş genə birləşdi” deyərək öpüşüb qucaqlaşırdılar.

(yənə var)

Məhəmməd Sadiq [Aran]

İtibdir

Məşhədi Saleh Qarayevin Üçüncü polis idarəsindən aldığı pasportu itib, etibardan saqitdir [etibarsızdır].

7500

Bazar küçəsi yaxınlığında 2-3 otaqdan ibarət kirayə ev lazımdır. Qiyməti əhəmiyyətli deyildir. Adres: Bazarnı, nömrə 48. Saatsaz.
9004

İtibdir

9 yaşında sarı papaqlı, qara şalvarlı və ağ arxalıklı Ağababa adında bir uşaq itmişdir. Bu uşaq barəsində xəbəri olanlardan Dördüncü polis idarəsinə xəbər vermələri rica olunur.
9003

İtibdir

Bibixanım Əkbər qızının Bakı Ruhani İdarəsindən aldığı nikahnaməsi itib, etibardan saqıtdır.

İtibdir

Avqust ayının 26-da bir dəftər, içində bir neçə şot vardır. Tapan şəxsdən təvəqqe olunur ki, mükafat alaraq gətirib dərya kənarında Çuxur karvansara yanında iranlı İsmayıl Hüseynəli oğlunun dükanına versin.

*Kərbəlayı Məhəmmədhasən Məşhədi
İbrahim [oğlu]
8972*

İtibdir

Kərbəlayı Hüseyn Qasım oğlunun Ərdəbildən aldığı pasportu və Şəhər İdarəsindən aldığı şəhadətnaməsi itib. Etibardan saqıtdır.
7498

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası

Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələnlər isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur.

Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Doktor M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək.

Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Arvad dış həkimləri

Z. A. Şextər və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıрма dişlər. Dişlərin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək.

Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

10218

Berlin Darülfünunu doktoru

S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə.

Telefon nömrə 50-28 və 93.

10244

Elan

Milyutinski, Krivoy, Tarqovı, Malakan bağı və Baryatinski küçələrdə bir portfel içində 500 manat pul, kağızlar və Kalinkus adına türkcə-fransızca yazılmış vizitni kartoçkalar itibdir. Tapan şəxsdən acizənə təvəqqe edirəm pulu özü götürüb, kağızları isə min manat mükafat almaq üzrə bu adresə gətirsin: Milyutinski, nömrə 3. Mağaza 23, Kalinkus.

7497

Cümə günü zilhiccə ayının 2-si (avqustun 29-da) saat 9 tamamda “İttihad” məktəbində (Sadovaya, nömrə 19) Bakı və ətrafında yaşayan iranlıların ümumi ictiməsi [yığınağı] olacaqdır. Binaənileyh [ona görə], bütün iranlıların vaxtı-müəyyəndə gəlmələri rica olunur.

Heyəti-İttifaqi-İraniyan dər Badi-Kubə
7496

Müvəqqəti müdir:
Xəlil İbrahim

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

“Azərbaycan Dəmiryol İdarəsinin...”

səh. 491. “Səkkiz lotdan”: “lot” təxminən 12,80 qrama uyğun ağırlıq ölçüsü idi.

Ərazi məsələsindəki müvəffəqiyyətimiz

səh. 493. “kimidir” yerinə “deyildir” getmişdir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 498. “Kovalevski”: qəzetdə soyadı təhrif edilmişdir.

səh. 499. “qoşunlarımız Tobol tərəfə hərəkət edirlər”: qəzetdə “Tobol” yerinə “Tobolsk” getmişdir; burada söhbət Tobol çayından gedir.

“Çiçerin”: qəzetdə təhrif edilmişdir; “Çerçin” yazılmışdır.

Türkiyədə

səh. 501. “sultan həzrətləri”: Osmanlı imperiyasının sonuncu sultanı olan VI Məhməd nəzərdə tutulur.

“Bəyoğlu”: İstanbulun Avropa hissəsində yer alan rayonlardan (ilçələrdən) biri.

Şah həzrətlərinin səfəri

səh. 503. “Şah həzrətləri”: 1909-1925-ci illərdə İran şahı olan Əhməd şah Qacar nəzərdə tutulur.

İrəvan quberniyasında “müsəlmanistan”

səh. 505. “padavod” [подвода]: əsasən atla çəkilən yük arabası.

“M. B.”: bu imza Mirabbas Mirbağırzadəyə məxsusdur.

Müəllimlər Qurultayı

səh. 506. “Təlifat Komissiyası”: əsərlər (xüsusilə dərs kitabları) yazmaq yaxud yazdırmaq məqsədi ilə qurulmuş komissiya.

Bakı xəbərləri

səh. 509. “Lənkəran işğalında...”: “işğal” sözünün əsl mənası “tutmaq, ələ keçirmək”dir. O dövrdə “işğal” sözü bugünkü mənfi çalarını qazanmamışdı. Burada “işğal” sözü düzgün başa düşülməlidir.

“Dəniz kənarında”: Bakıda, o dövrdə Naberejni küçəsi adlanan, indiki Neftçilər prospekti nəzərdə tutulur.

“Sadovı” (yaxud Sadovaya küçə): Bakıda küçə; indiki Səbail rayonunda Şövkət Ələkbərova küçəsi.

səh. 510. “Üçüncü paralelni küçə”: Bakıda, indiki Əbilov küçəsi.

“Müsavət”da

səh. 510. “Xanqılan”: güman ki, Xanqışlaq olmalı idi.

Azərbaycanda

səh. 512. “Şuranın erməni əzaları”: qəzetdə “əzaları” yerinə “ünsürləri” getmişdir.